Виян лийже Первый май!

чыла эллассе пролетарий-шамыч, ушнгза!

Ямде лий

ВЛКСМ Маробком орган
АДРЕС: Йошкар-Ола, Маяковский, 45.

№ 18 (699) | 1941 ий 1 май | Изарня

Первый май

1 май—боевой революционный пайрем. Тиде пайремым первый 1890 ийыште пайремлаш тӱҥалыныт.

1 май—пашазе классын революционный вийжым боевой ончымаш.

Шемер-шамыч 1 май кечым у империалистический войнан путырак шучко жапыштыже эртарат. Война утыр шарлен шога. Тудын мучашыже огеш кой. Капиталистический злодей-шамыч калык-шамычым у мировой империалистический бойныш шупшыт.

Уло тӱнясе шемер-шамыч 1 майым империалистический война ваштареш, мир да эрык верч кучедалме лозунг дене эртарат.

Советский Союзысо шемер-шамыч 1 майым кугу куанымаш дене пайремлат. Тача кечын советский калык шкенжын родиналан мучашдыме преданный улмыжым ончыкта. Шемер-шамыч тиде пайремым чыла фронтыштат кугу сеҥымаш-шамыч дене вашлийыт.

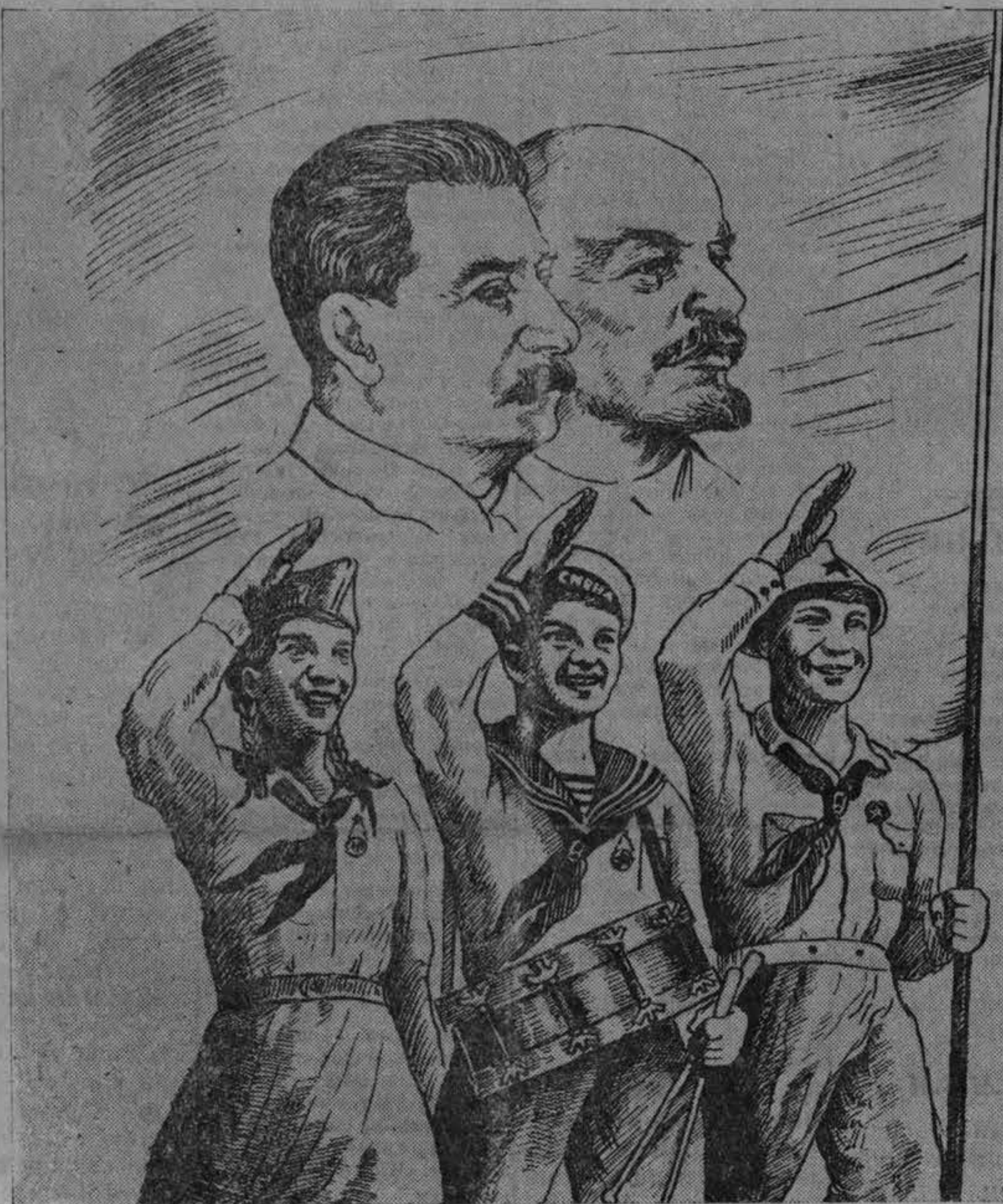
Советский Союз мир верч кучедалеш. Мемнан Йошкар Армий—мирын эҥертышыже. Ме эл обороным, Йошкар Армий ден Военно-Морской флотын боевой куатшым умбакыжат эре пеҥгыдемден толына. Теҥий эл оборонын кӱлешыжлан 70 миллиардат 900 миллион теҥгем ойырымо.

Ме, йоча-шамыч, пиалан илышыште куанен илена. Кунам от куане, вет мемнан верч коммунистический партий ден советский правительство да лично великий Сталин кугун тыршат. Мемналан чыла условийым ыштыме. Тидлан ме чыланат сай да отлично тунемшаш улына.

20 кече гыч школлаште испытаний тӱҥалеш. Садланак мыланна испытанийлан сайын ямдылалташна кӱлеш.

Юный пионер ден школьник-шамыч, первый май дене!

Виян лийже пӱтынь тӱнясе шемер-шамычын вождьшо великий Сталин йолташ!

ПАРАДЫШ ЧЫЛАН

Василий Рожкин.

Адак сылнын порсыналтын угыч толын
Шошым сылне пайрем—Первый Май.
Тача лӱшкӧ, лӱшкалт модын-шолын
Чинче, шӧртньӧ элна, теҥыз гай!
Вот меат лектына пионерий
Моло дене пырля пайремлан.
Вот меат шергылтен шошым эрым
Каена май парадыш чылан.
Тӱрлеман, ший йолван тӱмырна ден
Эртена ме чылан чот мурен.

Пеш сӧралын чиен лекмына ден
Утыр чот сӧраса Май урем.
Муралтен колтена гын меат—
Мурынаже мемнан оҥгыр гай.
Пуалтен колтена гын пучнам—
Шергылта уремлам гудок гай.
Эй, тый тӱмыр, йонгалт тӱп-тӱп-тӱп!
Шергылт кайже мемнан мур йӱк!
Кажне стройышто кайже чаткан,
Ӧрын ончышт мемнан каймынам!

Первый май

Могай сылне тача кече
Могай сылне Первый Май!
Шошо кече, шӧртньӧ кече
Тӱгӧ лукто чыламат.
Йонга муро йырым-ваш,
Кумыл кӱшкӧ нӧлталтеш.
Вуй мучаште йошкар флаг
Леве юж ден лӱнгалтеш.

Пионер ме улына,
Чылан рат ден каена.
Мемнан муро шергылтеш
Сталин илме Кремль дек.

Иванов Васлий.

Сернурский район,
Кой-Сола НСШ, 6-шо класс.

Шкенан школнам ужартена!

Ронгинский средний школышто комсомолец ден пионер-шамыч колхозный да общественный верлам ужартыме нерген йодышым лончылен налмек, шке ӱмбакышт теве могай обязательствым налыныт:

„1. Шкенан школа пелене участкеш фруктовый пушеҥге да саска пушо вондер-шамычан садым ышташ. Кажне пионер ден комсомолецлан 10 деч шагал огыл пушеҥгым шындаш.

2. Школа кудывечешат фруктовый да моло тӱрлӧ пушеҥге ден пеледыш-шамычым шындылаш".

Нуно Марийский АССР-ын XX ияш юбилейже лӱмеш социалистический соревнованийыш ушнен, юбилей кечым шке школа пӧртыштӧ, кудывечыште тӱрыс порядкым ыштен вашлияш, кузегынат шукырак ужар пушеҥге-шамычым шындылаш мутым пуат.

„11 майыште пионер, комсомолец ден школьник-шамыч школа пелене участкыш, уремыш тӱшкан лектына. Тиде кечын пушеҥге, саска пушо вондер, пеледыш-шамычым шындылаш, клумба-шамычым ыштылаш, урем, сад, колхозный двор-шамычым да моло общественный верламат порядкыш кондаш тӱҥалына. Ме чыла пионер, комсомолец ден тунемше-шамычым мемнан семын ышташ ӱжына.

Айста, корно воктелан, водоем, ер, пӱя-шамыч йыр ужар сатым шындена! Пӧрт, школа, клуб, сад, ялсовет, колхоз правлений-шамыч воктен клумба-шамычым ыштена, фруктовый, декоративный пушеҥге-шамычым шындылына!

Шкенан республикым пеледше садыш савырена!"—тыге Ронгинский йоча-шамыч шке обращенийыштышт возат.

Пионер ден тунемше-шамыч! Айста чыланат Ронгинский средний школысо пионер, комсомолец да тунемше-шамычын ойышт почеш пашашке пижына! 11 МАЙ—ШКОЛЫМ, КОЛХОЗЫМ УЖАРТЫМЕ КЕЧЕ ЛИЙЖЕ! Шкендан откликдам „Ямде лий" газетышке возыза.

МЕМНАН ДЕНЕ

Тбилисисе пионер-шамычын Дворецышт

Тбилисиште ожнысо кавказский наместник князь Воронцовын резиденцийжым (суртшым) Пионер ден октябрят-шамычын Дворецышкышт савырыме. Тиде шӱдӧ ий ожно ыштыме пӧртым олмыкташлан 3 миллионат пелэ оксам кучылтмо. Дворецыште 300 пӧлем, туштo йоча-шамычлан тунемашышт, модашышт да канашышт чыла условий уло. Йомакысе гай воштончыш пырдыжан залыште йоча-шамыч тӱшкан модаш тӱҥалыт. Кок театральный залым моторын оборудоватлыме, а Дворец вөктенысе паркеш кумда спортивный залым ыштыме. Кум залыште Ленин ден Сталинын йоча да самырык годсо илышышт, нунын революционный пашашт нерген каласкалыше экспонат-шамыч улыт. Дворецыште авиаций, планеризм, шокшо элласе да технический культура, шелководство, мӱкшончымаш кабинет-шамыч улыт.

Эрла, 2-шо майыште, Советский Грузийын столицысе пионер ден октябрят-шамычын Дворецышт почылтеш.

Мый куанен тунемам

Ынде визымыше ий мый эре отлично тунемам. Испытанийымат отлично сдатлаш шонем.

Мыйын жапым моштен кучылтмем тунемашеште пеш кугу полышым пуэш. Жапыште книгам лудынам, уроклан ямдылалтынам, шке жапыште модынам, каненам, сурт пашаште полышкаленам, жапыште малаш возам, кынелам. Мыйын кече режим пеҥгыде.

Мый чыла предметымат йӧратем, вет кажне предметат интересный. Садлан кажне туныктышын урокшым внимательно колыштам.

Художественный литература лудмашат пеш кугун полша. Литература—мыйын сай йолташ.

Ме Деревяшкина Лида, Смирнова Нина ик партыште шинчена, чыланат пеш келшен илена. Ваш-ваш соревноватлена, ваш - ваш полшена. Нунат „отлично" да „хорошо" отметка дене гына тунемыт.

Адак мый общественный пашамат йӧратен ыштем. Тунемме ийын тӱҥалтышыже гычак классный организатор, учком член улам.

Овчинникова Лена.

Йошкар-Олинский район, Арбанский НСШ, 5-ше „С" класс.

Йошкар-Оласе 10-шо номеран средний школын отличникше-шамыч. Первый радыште (шола гыч пурлашке): Буркова Людмила, Горева Лида, Полысалова Лида, Макова Зина, Аникина Калерия. Кокымшо радыште шола гыч: Кириллов Гена, Дружинин Владимир, Бухонов Алеша да Ефимова Неля. Нуно Первый Май пайремым отлично отметка дене вашлийыныт.

Фото С. Чуршуковын.

Мемнан пӧлӧкна

Мемнан классым школын куснылшо йошкар знамяже сӧрастарен кеча. Тиде знамям ме тыршен тунеммына дене кучедал налын улына. Ме чыланат пионер улына, 42 тунемше гыч шукыжо сай да отлично гына тунемына. Мемнан коклаште начар тунемше иктат уке. Тыгай сеҥымашке ме дружный паша дене шуын улына.

Сай да отлично тунемшаш верч кажне пионер-шамыч соцобязательствым налын улына. Классна 3-шо „А", 3-шо „В" да 8-ше номеран школысо 3-шо класс дене соревноватла. Тиде соревнованийыште мемнан класс первый верышке лектын.

Мемнан классыште тунемше-шамыч чыланат сылне мутан литературым лудыт, кӧн могай книгам лудмыжо нерген, тудын содержанийже нерген арнялан ик гана урок деч вара обсуждатлена. Йоча-шамыч обсуждениеште активно участвоватлат.

Ме икте кодде БГСО значоклан нормым сдатлен улына, шукышт гын, „отлично" оценке дене гына сдатленыт.

Классын ончыл верышлукшаш верч ме чыланат ик гай дружно тыршен улына. Садлан дирекций мыланна школын куснылшо йошкар знамяжым пуэн.

Мыланна веселан канаш, сай тунемаш чыла условий уло. Мемнан верч Советский правительство да лиҥно Сталин йолташ тырша.

Отряд совет председатель: **Мармышева Лиля.**

Звено вожатый-шамыч: **Кириллова Настя, Петухова Галя, Бахтизин Рафа.**

Йошкар-Ола, 4-ше номеран школа, 3-шо „Б" класс.

47 тунемше ПВХО значокым налыч

Аз'яльский НСШ-ыште тунемше-шамыч Первый Май пайремым оборонный значоклан нормым сдатлен вашлийыч. Кодшо кечылаште 47 тунемше ПВХО значоклан нормым сдатлышт да значокшымат налыч. Ынде тунемше-шамыч ГСО значоклан нормым сдатлаш тӱҥалыт.

М. Евсеева.

Моркинский район.

НУНЫН ДЕНЕ

Английский йочан серышыже

Мыланем 12 ий, мыйын лӱмем Генри. Мый Лондонышто илем. Мемнан тунемме школым эше петырыме огыл. Но школыш ко йоча-шамыч шагал коштыт. Мемнан классыште 45 тунемше гыч 12 гына занятийлашке лиедат. Молышт школыш огыт кошт.

Лондонышто ик кечыштак 4—5 гана воздушный тревога лиеш, садланак шуко йоча-шамычше бомбоубежищылаште лийыт.

Ме кызыт пеш начар илена. Магазинлашке кугу очередь: кочкыш огеш сите, да тудыжланат воздушный тревога лиймеш налаш вашкат.

Но йӱдымжӧ тылечат шучко лиеш. Война деч ончыч мый 8 шагат каснене малаш возам ыле. Ынде кажне кечын гаяк 7 шагатлан воздушный тревога лиеш, садлан мый авам дене тревога деч ончыч убежищым миен шуаш тыршена. 6 шагатат пелэ шумеке ме ачамын завод гыч толмыжым чытыде вучена. Ме тудын верч лӱдына: вет тудо шукырак кучалтмыже дене, тревога шоктымек бомбоубежище деч мӱндырнӧ лиеш гын—мо лиеш?!

Ме чыланат пеш шагал малена: бомбоубежищылаште пеш шыгыр, да кажне йӱдымак налет лиеш. Самолет-шамычын бомбым кышкымышт денне мланде чытыдымын чот сургалтеш да мален колташ ок лий.

Шаланымаш, колышо да сусыргышо-шамыч нерген увер ола мучко пеш вашке шарла: вет кажныже шке лишыл еҥжым чаманa.

Аэроплан - шамычын мӧнгеш чоҥештен каймекышт, чыланат бомбоубежище гыч лектыт. Ме, йоча-шамыч, олаште коштедена, снаряд осколкым погена. Мый 67 осколкым погенам.

Кузе гын тиде вашке пытыже! Еҥ - шамычым ынышт локтыл, ласкан малаш, тунемаш лийже да тынар йӧсым ужаш ынже лий ыле, манын мый шонем.

Йоча-шамыч шужен илат

● Испанийыште тӱжем дене йоча-шамыч суртдымо, кӱчен коштшо улыт. Нуно шужен ярненыт, садлан шукышт скелетла велэ койыт.

Мадридын уремлаште кече еда лу дене кӱчызӧ йоча-шамычым поген налыт. Йоча-шамыч группылан тыгай йодышым пуэныт:

— Кугу лиймекыда тендан кӧ лиймыда шуэш ыле?

Шукышт каласеныт:

— Кугу лияшлан, мыланна эн ондак шужен колымо ок кӱл.

● Чарлин ачаже Кептаун деч тора огыл (Южный Африка) фермыште батраклан пашам ыштен. Икмыняр тылзе ондак тудым паша гыч луктыныт. Нунын ешыштышт 5 йоча. Чарлилан—13 ий, тудо эн кугуракше.

Ачажым луктын колтымо деч вара, мӧҥгыштышт йӧршын начар лийын, да Чарли Кептауныш паша кычалаш каен.

Южгынам тудо пристаньыште пашам ыштен оксам изишак налын кертеш улмаш. Но вот ынде ала-мыняр кече тудо нимогай пашамат муын кертын огыл. Тудын кочмыжо пеш шуын, да тудо еҥ деч сӧрвалмашке — кӱчымашке шуын.

Кептаунышто шуко военный-шамыч лектыныт. Чарли апельсиным кочшо ик офицер деке миен да „пеш шуженам, господин офицер, апельсинетым кеч ик ужашыжым пу",—манын йодын.

Офицер шужышо йочам ӧрдыжышкӧ шӱкалын, полицейскийым ӱжыктен, да Чарлим тюрьмашке нангаеныт.

Негр йоча-шамычын илышышт

Америкын Соединенный Штатлаштыже чылаже 14 миллион утла негр-шамыч илат. Негр-шамыч пашам пеш йӧратыше, способный калык улыт. Но нунын капышт шеме улмылан гына Соединенный Штатлаште капиталист-шамыч негр-шамычын илышыштым чыташ лийдыме йӧсым ыштыш толашат. Тидат велэ огыл, США-ште негр-шамычым эскераш лӱмын организаций-шамычат улыт.

Америкысе „Дейли Уоркер" газета Мичиган штатыште улшо негр йоча-шамычын илышышт нерген воза. Фердейл оласе ик школышто (туштo шукыжо негр йоча-шамыч тунемыт) туныктышо-шамыч указанийым налыныт: негр ден ошо - шамычым пырля туныкташ огыл, але негр ден ошо-шамычым ваш ужыкташ огыл. Шемер-шамычын йочашт тыгай распоряженийым пумылан чот ӧрыныт забастовкым ыштеныт. Нуно негр йоча-шамычым-игыштым кызытак чарныза!—манын требоватленыт.

США-ште негр-шамыч пеш йӧсын илат. Снимкыште: негрын ешыже.

Нунын тӱшкан ик ой дене выступатлымышт дене Фердейл оласе властьлан лукмо законжым вашталташ логалын. Детройтыштат негр-шамычын начар условийышт ашнаш манын тӱрлӧ семын толашат. Миллерский школышто чылаже тӱжемат пелэ утла йоча тунемеш, нунын кокла гыч 90 процентше негр - шамыч улыт. Тиде школышто пеш шыгыр, модаш, гимнастика дене заҥиматлаш нигуштат вер уке. Ик гана негр йоча-шамыч шке футбольный командыштым ышташ полшаш йодыныт, но тидлан отказатленыт.

5 МАЙ большевистский печатьын пайремже

МЫЙЫН ОЕМ

„Ямде лий“ газета тунеммаште кугу полышым пуэн шога. Тудо ондаксе деч ятыр саемын.

Газетеш ученый-шамыч

да нунын пашашт нерген, научный открытий-шамыч нерген, кругозорым шарыше тӱрлӧ тема дене статья-шамыч печатлалтыт. Тиде путырак сай.

Ончыкыжым газетеш дружба нерген, отличник ден ударник-шамычын тунемме опытыштым утларак возаш кӱлеш. Адакшым примердыме тунемше-шамычым шылтален возыман, дисциплиным пудыртылшо-шамычым критиковатлыман. Пионер ден тунемше-шамычын илышышт гыч ойлымаш, повесть-шамычым печатлаш тӱҥалза.

„Ямде лий“ газета модышым да конкурсым але шагал эртарен. Мыйын шонымаште, шушаш жапыште эн сай ойлымаш, очерк, почеламут, сӱрет, фотоснимок-шамычлан конкурсым увертараш кӱлеш.

Деткор
Петр Коротков.
Йошкар-Олинский район, Арбанский НСШ, 7-ше класс.

Мемнан пырдыж газета классын честьше верч кучедалеш

Сай да отлично тунемшаш верч кучедалмаште пырдыж газета кугу рольым модеш. Тиде задачым шуктышаш верч мемнан классный „Пионер“ пырдыж газета чот кучедалеш.

Редколлегий член-шамыч чыланат уло кумыл дене пашам ыштат. Газета план почеш кӱрылтде лектеш. У ий гыч кызыт марте 6 номерым луктынна. Пырдыж газетыш йоча-шамыч посещаемость, дисциплина, успеваемость да моло нергенат активно возат.

Пырдыж газета ӧрканен тунемше-шамычым критиковатла, дисциплиным тӧрлаташ полша. Ик номереш Васенева Татьянан, Чиршова Нинан, Кропотова Фаян начар тунеммышт нерген возымо ыле. Нуно сай тунемын пеш кертыт, но ӧрканен тунеммышт дене 3—4 плохо отметкым наледеныт. Газетыш пуртымо деч вара нуно тӧрланеныт. Кызыт нунын начар отметкышт уке. Пырдыж газета моло ситыдымашымат тӧрлаташ полша. Газета сай да отлично тунемше-шамычын тунемме опыштым ончыктен шога.

Шабалин Николай,
„Пионер“ пырдыж газетын отв. редакторжо. Йошкар-Ола, 10-шо номеран средний школа, 6-шо „А“ класс.

СССР-се печать

1913 ийыште 859 газета 2,7 миллион разовый тираж дене лектын гын, 1939 ийыште 9000 наре газета 38 миллион разовый тираж дене лектын.

СССР-ыште книга-шамычым 111 йылме дене, газета-шамычым 70 йылме дене луктыт.

1913 ий дене таҥастарымаште художественный литературым лукмаш 1939 ийыште 5 ганалан шукемын. 1917—39 ийлаште А. М. Горькийын произведенийжым 39 миллион утла экземплярым, М. Ю. Лермонтовын—5 миллион утла экз., В. В. Маяковскийын—6 миллион утла экз., А. С. Пушкинын 28,5 миллион экз., Л. Н. Толстойын—20 миллион утла экз., М. Е. Салтыков-Щедринын—6,7 миллион экз. дене издаватлыме.

1938-39 ийлаште 100 миллион экз. йоча литература лектын.

Советский Союз мучко 57 пионерский газета лектеш.

Снимкыште: Княжнинский начальный школышто (Йошкар-Ола район) 4-ше классысе пионерский отрядын редколлегийже шушаш номер пырдыж газетым лукташ ямдылалтеш.

Тунемше **Веснин Валентинын фотожо.**

ТЫГЕ „ЯМДЕ ЛИЙ“ ГАЗЕТА ЛУКТАЛТЕШ

Эрдене курьерка почта гыч редакцийыш 40—50 письма-шамычым конда (1-ше фото). Тиде —мемнан деткорна, лудшо-шамычын письмашт. Теве моло серыш-шамыч коклаште Веснин Валян заказной серышыже. Валя шке звенажын испытанийлан ямдылалтмыже нерген возен да кок фотоснимкым колтен. Тудым тӱшкан ончен лектын, статьяже дене пырля снимокшымат газетыш пурташ решитлышна. Ик пашаеҥ статьяжым тӧрлатен возыш, вара машинистка пишущий машинка дене тудым печатлыш. Статья ямде. Ынде тудым курьерка моло статья-шамыч дене пырля типографийыш наҥгайыш.

Художник сӱрет-шамычым ямдылен шуктен, фотограф-шамыч редакцийыш толын, школлаште сниматлыме снимокыштым пуышт. Валян да фотограф-шамычын снимокышт, художникын сӱретше-шамыч цинкографийыш колталтыч (цинкографийысе паша нерген 4-ше страницыште лӱмын статьям лудса).

Типографийын наборный цехыштыже кугу мӱкш-омартала койшо подставка-шамыч шогат, нунын ӱмбалнышт шуко клетка-шамычан касса улыт. Тиде наборный касса манылтеш. А клеткылаште металл дене ыштыме буква-шамыч. Наборщица-шамыч редакций гыч конден пумо статья-шамычым налын, строчка почеш строчкым погат (2-шо фото). Вара погымыштым кылтат, тиде набор манылтеш. Наборым лӱмын станокышко шындат, ӱмбакше шем чиям йыген, кагазым пыштат да станокеш темдалыт. Теве погымо статьян оттискше лие. Ынде редакцийын корректоржо тиде оттискым лудеш вет наборщица-шамыч ик буква олмеш весымат йоҥылыш шынден кертыт. Корректор чыла йоҥылышым палемда да йоҥылышым тӧрлатат.

Чыла статья-шамычым тыге ыштымек, верстка тӱҥалеш. Метранпаж типографийысе квалифицированный пашазе, кӱртньӧ оҥаш—гранкеш—газетын полосаже-шамычым верстатла: макетыште—кажне полосан планыштыже—ончыктымо почеш набор-шамычым шындылеш (3-шо фото). Полоса ямде. Ынде тудым станокыш шындат да оттискым ыштен луктыт. Газетышке йоҥылыш-шамычынышт лек манын, корректор адакат полосам лудын лектеш. Тыге чыла ныл страница-шамыч ышталтыт.

Ӱлыл этажыште—печатный цех. Тушто печатный машина-шамыч шогат. Теве изирак машинышкыже „Ямде лий“ газетын кок полосажым кондышт. Нуным йыгырерак ыштен, пеҥгыдын ишен шындышт. Печатник электрический токым включитлыш, да машина пашам ышташ тӱҥале: полоса-шамычан кугу металлический оҥа кок веке коштеш, кажне гана кайме годым шем чиян валик-шамыч полосашке чиям автоматически йыгат. Тошкалтышыш кӱзен шогалше печатник машинышке газет кугытан ош кагазым пуэда. Машинын кугу барабанже кагазым шупшыл налын, полоса-шамычеш темдалешат, ик могыреш печатлалтше газета шеҥгеке шкеак опталтеш (4-ше фото). Ик могыржым печатлен пытармек, вес могыржымат тыгак печатлат, вара газета экспедицийыш колталтеш. Экспедиций лу тӱжем наре экземпляр тиражан „Ямде лий“-ым районлашке шеледен колта.

Тыге „Ямде лий“ газета лукталтеш.

„Ямде лий“ газетыш 1240 деткор-шамыч, шуко поэт ден писатель-шамыч, туныктышо ден вожатый-шамыч, научный пашаеҥ, депутат, врач, фотокорреспондент, кинооператор, композитор-шамыч возат. Мемнан деке шкенан республика гыч веле огыл, ӧрдыж республика ден областьла гычат: Башкирский, Татарский, Удмуртский АССР, Кировский, Молотовский область гычат возат.

Ик гана мемнан деткорна Федоров Элексан тыгай серышым колтен: „Ново-Тор'яльский район, Кузнецовский сельсоветыште письмоносец Милютина Елена газетым шукыжо йомдара. Теве Федоров Арсентий кок тылзылан „Ямде лий“ газетым выписаен ыле. Милютина Арсентийлан ик газетымат ок пу, „Тый выписаен отыл“—веле манеш. Мыят „Марий Коммун“-ым выписаенам ыле, 26 номер олмеш тудо 15 гына пуыш. Газетым жапыште ок пуэде. Газета 5 декабрьыште толын ыле, а тудо 12 декабрьыште веле пуыш.“ Ме тиде серышым тунамак связьын Ново-Тор'яльский отделенийышкыже терген налын, мерым приниматлаш колтышна. Вашке мемнан деке тужеч увертарышт: „Письмоносец Милютинам пашам начар ыштымыжлан паша гыч лукмо“ Тыге Элексан ситыдымашым тӧрлаташ полшыш. Тыге полшышо-шамыч шукын улыт.

Деткор-шамыч деч посна редакций ятыр научный пашаеҥ-шамыч дене кылым куча. Теве Марпединститутын преподаватльже-шамыч Н. М. Мироновын, Бондаревскийын статьяшт-шамычым йоча-шамыч йӧратен лудыт.

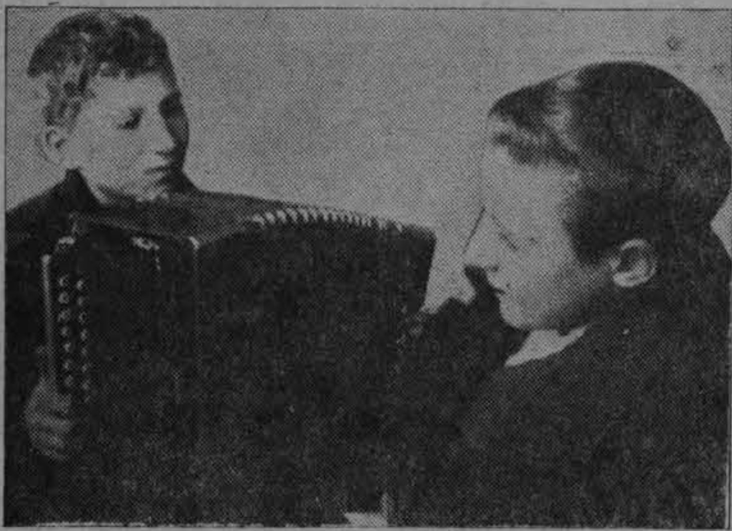
Мемнан деке 12 фотограф-шамыч фотоснимкыштым колтыл шогат. Школлаште шуко фотокружок-шамыч улыт. Ятыр йоча-шамыч сайынак сниматлен моштат. Ме юный фотолюбитель-шамычынат снимкыштым печатлена, но але шагал. Садлан ме юный фотолюбитель-шамычым мемнан деке шке снимкыштым колтыл шогаш йодына.

1939 ийыште „Ямде лий“ газетеш В. Рожкинын „Эчей“ лӱман ойлымашыже печатлалтын ыле. Тушто юный герой Эчей ачажын тушман пашажым тӱжвак луктеш. Ойлымашым лудмек, шуко йоча-шамыч шке шонымыштым редакцийыш колташ тӱҥальыч. Нуно кажныже Эчей гаяк шонымашан улыт.

Кодшо ийын ме 7 школлаште, тевий 6 школлаште газета лудшо-шамычын конференцийыштым эртарышна. Тушто йоча-шамыч мемнан ситыдымашнам ончыктышт, шке ойыштым каласкалышт. Ме нунын ойыштым шотыш нална. Но ме моло школласе шукырак йоча-шамычын ойыштым, мом утларак лудаш шонымыштым, мом йӧратымыштым пален налнена. Садлан „Ямде лий“ газетын редакцийже тендан деч теве мо нерген возыман серыш-шамычым вуча:

МО МЕМНАН ГАЗЕТЫШТЕ ТЫЛАНДА КЕЛША? МОГАЙ МЕМНАН ГАЗЕТЫШТЕ СИТЫДЫМАШ, МО НЕРГЕН УТЛАРАК ПЕЧАТЛАШ КӰЛЕШ? А МОДЫШ-ШАМЫЧЫМАТ ЭРТАРАШ КӰЛЕШ ВЕТ? ВОЗЫЗА: МОГАЙЫМ, МО НЕРГЕН?

Мемнан газета нерген чыла шке шонымашдам возен колтыза. Шарныза: вет „Ямде лий“ газета—тендан. Тудым теак лукташ полшышаш, шкендан тӱрлӧ-тӱрлӧ материалда, сӱретда, фотоснимок-шамыч дене темышаш улыда.

Перемен жап. 7-ше „Б“ классыште тунемше МИХЕЕВ ГЕОРГИЙ гармоньым шокташ тунемеш, а 10-шо классыште тунемше ПОДОПЛЕЛОВ НИКОЛАЙ шоктымыжым проверитла. (Пектубаевский средний школа). Фото Я. ПОЛЯНИНЫН.

Кумышо классым оласе олимпиадыш ойырымо

Школын кугу залже ончаш толшо-шамыч дене темын. Теве сцена почылто. Сценыште кумышо классын хоржо. Тудым Заплатова Октябрина вуйлата. Хор „Песня о Сталине“, „С нами поет вся страна“, „Песня о туристе“, моло муро-шамычымат мурен пуыш.

Ынде почеламут каласкалмаш, куштымаш, посна мурымаш тӱҥале. Теве Дружинин Александрын гармонь дене шоктымыжо почеш Заплатова Октябрина ден Жукова Люса „Яблочко“ танецым пеш сайын куштышт. Шагей Ахмат „Красный мотылек“ мурым рушла да татарла мурыш.

Тидын деч вара гимнастический выступлений-шамыч лийыч. Пытартышлан Дружинин Александр „Любимый город“, „Раскинулось море широко“ да „Большая жизнь“ кинофильм гыч „Песня шахтера“ мурым гармонь дене эн сылнын шокталтен пуыш.

Тыге кумышо класс йоча творчествым ончымо школа кӧргысӧ олимпиадыште шкенжын эн интересный номерже-шамыч дене выступатлышт. Кумышо классым оласе олимпиадыште участвоватлаш ойрышт.

А. Лазарева.

Йошкар-Ола, 10-шо номеран школа.

Районный олимпиадыште участвоватлаш тӱҥалына

Тиде кечылаште мемнан школышто йоча творчествым ончымо олимпиада эртыш. Олимпиадыште ме 4-ше „А“ классыште тунемше-шамычат выступатлышна. Хор дене туныктышо Евдокия Захаровнан вуйлатыме почеш „Сулико“, „Сталин нерген муро“, „Лывырга-лывырга“, „Ужатымаш“ муро-шамычым да ятыр частушка - шамычым мурышна. Н. Галкина ден Тупинова поснак сайын куштен улыт.

Районный да республиканский олимпиадылан тунемше - шамыч тӱрлӧ вышивкым, коверым, узоршамычым ямдыленыт. Теве 1-ше звеносо пионер-шамыч ик тувырым тӱрленыт. 2-шо звеносо пионер-шамыч литературный, художественный журнал-шамычым ямдыленыт.

Школысо олимпиадыште мемнан класс начальный класс кокла гыч первый верым налын. Школьный комиссий мемнам районный олимпиадыште выступатлаш ойырен.

Бурин Алеша, Пиркин Иван.

Ронгинский средний школа, 4-ше класс.

Шкенан творчествынам ончыктышна

Мемнан школышто пионер ден тунемше-шамычын творчествыштым ончымаш эртыш. Олимпиадыште чылаже 110 тунемше участвоватлышт.

Хор кружок ятыр сай муро - шамычым мурыш. Кокымшо классыште тунемше Глушков Ивук ден Веденькина Надя пеш сай куштален пуышт. А Назарова Анук колхозный частушка-шамычым мурыш. Тидын деч вара гимнастический выступлений, почеламут каласкалымаш лие.

Олимпиада веселан эртыш. Сай мурышо, куштышо кокла гыч 27 тунемшым районный олимпиадыш ойырымо.

Мамаев Иван.

Ново-Торъяльский район, Кузнецовский НСШ.

Шарналтем Юл вӱд ден каймым...

Шарналтем мый кеҥеж
кечым,
Юл вӱд дене кайымем.
Палуб гычын сылне серым,
Кужу Юлым ончымем.

Пароходын ончык каймым
Тунам мые онченам.
Шеҥгеланна вӱд оҥ
лиймым
Ончен мые ӧрынам.

Ок мондалтыс тиде кече,
Юл эҥерын тӱсыжӧ,
Кеч модмаште, кеч
пашаште
Лиеш мыйын ушышто.

Шарналтем Юл вӱд ден
каймым,
Ужар серым ончымым,
Чайка-влакын чоҥештылмым,
Вӱдоҥ-влакын модмыштым.

Немцев Микале.

Волжский район,
Куго-Порат средний школа.

Чыла нерген кӱчыкын

● Мланде ӱмбалне йӱлыдымӧ пушеҥгат уло. Реюньон островышто (Индийский океаныште) люнимий пушеҥге шочеш. Тудо пушеҥгын пужо дене тусо илыше-шамыч комака тӱньыкым ыштат. Люнимий ок йӱлӧ, садланак тудо пушеҥге дене ыштыме тӱньык шуко ийым чыта.

Люнимий клеткыште южым шагал куча да пеш пеҥгыде древесинан, садлан ок йӱлӧ манын ученый-шамыч умылтарат. Люнимийын пуыштыжо смола огыл, а минеральный вещества уло.

● Эн ожнысо коллан осетр шотлалтеш. Шуко миллион ий ожно, эше силурийский периодыштак, осетровый кол-шамыч мемнан мландын теҥызлаштыже иленыт.

● А эн ожнысо растений—тиде водоросль. Нунат мемнан деч шуко миллион ий ончыч лийыныт.

Снимкыште: Куженер селасе йоча садыште йоча-шамыч „кол“ кучен модыт.
Фото К. Акпулатовын.

Географический модыш

Тиде модышышто звено, отряд пӱтынек модын кертыт. Чыланат теҥгыллаш рад дене шинчыт. Кум еҥ ӧрдыжеш кодыт. Нунын кокла гыч коктынжо палыше-шамыч лийыт, а иктыже—лӱм пуэдыше да йодыштшо. Лӱм пуэдыме деч ончыч чыланат условитлалтыт: мутлан, эҥер-шамыч лӱм дене модаш. Лӱм пуэдыше кажне модшылан тӱнямбалнысе эҥер-шамычын лӱмыштым пуэда (тидын годым палыше-шамыч вес пӧлемыш лектыт). Вַражым лӱм пуэдыше палыше-шамыч деч черет дене йодышташ тӱҥалеш:

— Могай эҥер кӱлеш.

Тудыжо, мутлан, тыге каласа:

— Амур.

Модшо-шамыч коклаште кӧлан Амур лӱм пумо гын, тудо лектеш да Амурым палыше могырыш шогалеш. Вара лӱм пуэдыше вес палыше деч йодеш. Кажне палыше деч ик гана велэ йодаш да палышылан ик ганаште ик эҥер лӱмым велэ ойлаш лиеш. Тыге модшо - шамычын чылан лектын пытымекышт, йодыштшо кажне палыше деч шкенжын палыме эҥер-шамычын могай верыште улмышт нерген йодыштеш. Кудо палыше шукырак эҥер-шамычым пала гын, тудо сеҥышыш лектеш.

Государство - шамычын але СССР-се область, республика, край-шамычын столицышгым, курык, остров ден полуостров-шамычым палымыла модаш лиеш.

Сеҥыше еҥ лӱм пуэдыше лиеш, а моло кок модшышт (иктыже—кычалше, весыже—ончыч лӱмым пуэдыше) моло модшо-шамыч радамыш шинчыт, нунын олмеш кычалше-шамычлан вес кок модшо-шамыч лектыт.

УРОК ДЕЧ ВАРА

Классыште мыняр рвезе да ӱдыр

Классыште рвезе ден ӱдыр-шамыч тунемыт. Ӱдыр-шамыч рвезе-шамыч деч 13 еҥлан шагал улыт. А рвезе-шамыч ӱдыр-шамыч деч 13 еҥлан шагалрак лийыт ыле гын, то ӱдыр-шамычышт рвезе-шамыч деч 52 процентлан шукырак лийыт ыле.

Классыште чылаже мыняр рвезе да ӱдыр улыт?

Шарада-шамыч

Ик слогшо мура,
Весыже—пеҥгыдемда,
иктеш — геометрийыште колыда.

* * *

Школьный принадлежность —
Первый кум буква.
Пич йӱк; да вес слог ден
Коштыт телым
(луд мӧҥгешла).
Иктеш—пырдыж воктен ужыда.

Коротков Матвей.

Сотнурский район,
Кожлаерский средний школа.

Кругым ушыза

Тиде круг ыле. Но тудо пырдыж гыч пурен каенат, шаланен. Те тиде кругым уштарыза да круг кӧргыштӧ могай сӱрет уло, ончыктыза.

Ответ-шамыч

(5 апрельысе „Ямде лий“-ым ончо).

Ребус. Эрэҥер.

(19 апрельысе „Ямде лий“-ым ончо)

Тушто-шамыч. 1. Кол. 2. Лум кайымаш.

Эн ончыч чын ответым Мамаев Васлий (Сернурский район, Родионовский НСШ), Петров Миклай (Куженерский район Б.-Царанурский НСШ) колтеныт.

Кузе клише ышталтеш

Редакций гыч кондымо фотоснимок ден сӱрет-шамычым репродукционный аппаратеш пыжыктен фотоцинкографический пластинкышке сниматлат. (фотом ончо).

Сниматлен налме сӱрет негативыште лиеш. Тиде негативым копировальный отделенийышке колтат, тушто тудым цинкыш кусарат. Негативан кокшо пластинкым копировальный рамыш пыштат да лампын пеш чот волгалтармыже дене копироватлалтеш. Тидын деч вара цинковый пластинкым вӱд дене мушкыт.

Кузе копироватлат? Штриховой сӱретын негативан пластинкыште цинкыш кусаршаш линий-шамыч вошт койшо лийыт, нунын фоныштшеме лиеш. Кушто вошт койшо линий-шамыч лийыныт гын, лампе волгыдо дене цинкеш тудын турашао пеҥгыде линийшамыч кодыт, а шем фон тураште цинксе эмульсионный слой лампе волгыдо тӱкныдымӧ дене пушкыдо лийын кодеш. Варажым тиде цинк ӱмбак вӱдым йоктарет гын, шем фон турасе эмульсионный слой мушкылтеш.

Варажым копироватлыме пластинкым проявитлат да закрепитлат. Тидын почеш травильный отделенийышке колтат. Тушто цинковый пластинкым кӱлеш семын тӧрлатылыт: азотный кислота дене газетыш лукташ кӱлдымӧ вер-шамычым келгемдат, лач художникын чия дене ыштыме верже гына огыт келгемдалт. Кунам вара типографийыште клише ӱмбак чиям шӱрен печатлат, кагазеш келгемдыде кодымо верышт гына лектыт.

Травитлыме деч вара цинковый пластинкым кӱлеш кугытын пӱчкедат да пуэш кырен шындат. Тидыже клише манылтеш. Клишем набор дене пырля верстатлен, полосаш шындат.

В. А. Афанасьев,

Йошкар-Ола цинкографий вуйлатыше.

Ответственный редактор—П. А. КЛЮКИН.

Э1397 5—5 Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже